

VAN ONZE EIGEN CORRESPONDENT

HOE BUITENLANDSE JOURNALISTEN RAPPORTEREN VANUIT BRUSSEL

Je vindt hen in de Old Hack Pub met een glas De Koninck of Leffe in de hand onder grote zwart-witfoto's van Britse redactielokalen uit de jaren dertig. Al enkele decennia lang is dit kleine café, dicht bij het Berlaymontgebouw, het favoriete Brusselse stekje voor buitenlandse correspondenten die verslag uitbrengen over de Europese Unie voor kranten die worden gepubliceerd in Praag, Peking, New York en Londen.

De Old Hack werd geopend door een Britse journalist en wordt nu uitgebaat door een Nederlands echtpaar. Het is een goede locatie voor correspondenten die persverantwoordelijken van de Europese Commissie informeel willen spreken. “Eentje drinken in de Old Hack?”, is de perfecte aanzet tot een vertrouwelijke briefing over nieuwe EU-beleidsmaatregelen die een impact kunnen hebben op de levens van zo'n 500 miljoen EU-burgers.

De Old Hack huist in een van de laatst overgebleven negentiende-eeuwse panden in een buurt die in de voorbije zestig jaar het hart (of zelfs de ziel) van de Europese Unie is geworden. Journalisten zitten er verslagen te typen op hun laptops aan een van de tafeltjes bij het raam. Dat biedt een mooi uitzicht op het opvallende staal- en glasgebouw uit de jaren zestig dat door de Belgische overheid is gebouwd als hoofdkwartier van de Europese Commissie.

Wanneer hij de Old Hack buitenkomt, kan de alerte journalist volgen hoe de constructie vordert van het controversiële nieuwe Raadsgebouw dat het bunkerachtige Justus Lipsius-gebouw moet vervangen. Een wandeling van tien minuten langs bouwwerven en drukke wegen brengt de correspondent bij het Europees Parlement, waar 752 parlementsleden bijeenkomen om over de EU-wetgeving te debatteren.

DEREK BLYTH

werd in 1953 geboren in Schotland. Was vroeger hoofdredacteur van *The Bulletin* en *Flanders Today*. Is lid van de Royal Society of Arts en medestichter van Café Europa vzw. Schreef reisboeken over België, Brussel, Rijsel, Amsterdam en Vlaamse steden. Publiceerde eerder dit jaar het boek *The 500 Hidden Secrets of Brussels* en werkt momenteel aan een boek over Utopia.
Adres: derekblyth@lycos.com.

De journalisten werken voor een verschillend publiek, in verschillende tijdzones, dus de deadlines variëren enorm. Een *New York Times*-reporter ligt zes uur voor op zijn eindredacteurs, wat het gemakkelijk maakt om een deadline te halen die in zijn thuisbasis in de late namiddag ligt. Een Japanse reporter moet zijn dag echter plannen rond het feit dat het kantoor in Tokio al zeven uren aan het werk is wanneer hij zijn computer opstart.

Toen de Old Hack geopend werd, bestond het Brusselse perskorps nog uit een bescheiden verzameling journalisten die verslag uitbrachten over de richtlijnen die vanuit de Europese Commissie kwamen. Toen de Europese Unie groeide, zowel in omvang als in belang, en de verhalen ingrijpender werden, nam ook het aantal journalisten toe.

De grootste golf kwam rond de tijd van Europa's *Big Bang*-uitbreiding in 2004, waarbij de EU groeide van vijftien naar vijftientwintig leden. Plots stroomden journalisten vanuit Oost-Europese landen Brussel binnen, uitgezonden om verhalen te schrijven voor lezers thuis die razend benieuwd waren naar die politieke unie waarbij ze zich hadden aangesloten. Anderen arriveerden vanuit India en China om uit te zoeken wat Europa van plan was en of dat hun economieën zou beïnvloeden.

In die onstuimige dagen klonk het vaak dat de EU een belangrijke politieke en economische macht op het wereldtoneel was geworden. Ze kon een machtig bedrijf als Microsoft beboeten en Japanse automakers verplichten om zich aan de Europese uitstootregels te houden. De EU introduceerde in 2002 ook haar eigen munteenheid die concurreerde met de dollar en oefende een vorm van zachte diplomatie uit als alternatief voor het agressieve buitenlandse beleid van de regering-Bush in de VS.

Rond 2006 meldde de Brusselse overheid glimmend van trots dat Brussel, na Washington, het tweede grootste buitenlandse perskorps ter wereld had. Aangezien journalisten niet verplicht zijn zich bij de overheid te registreren, zijn hier geen precieze cijfers van. De enige beschikbare gegevens komen van het departement dat jaarlijks perspasjes voor de EU-instellingen uitdeelt; in 2005 werden 1.031 journalisten geaccrediteerd, wat in de buurt begon te komen van de 1.500 in Washington.

In die tijd was het bon ton om Brussel “Europa’s Washington” te noemen. Men sprak over “Brussels DC” en reed zelfs over de “*Brussels beltway*”, de Brusselse ring. De stad werd overspoeld door lobbyisten – nog een groep die zich maar moeilijk laat tellen, hun aantal wordt geschat op zo’n 15.000 – en kreeg wijd en zijd het imago van een opwindende werkplaats voor journalisten. Maar dat was allemaal voordat de krantenindustrie getroffen werd door de grootste crisis in haar geschiedenis.

MEDIA IN CRISIS

De globale financiële crisis die in de herfst van 2008 uitbrak, was een harde klap voor de krantenindustrie, die al verzwakt was door de digitale revolutie. Het internet was een onbeperkte gratis bron, boordevol met nieuwssites, bloggers en Twitteraars. Hoe konden de fossielen van de drukpers nog op tegen dit intelligente jonge geweld op het web?

Rond 2009 raakten heel wat kranteneigenaars in paniek toen ze zagen hoe hun lezersaantallen en reclame-inkomsten dramatisch daalden. Ze concludeerden dat de enige oplossing was te besparen op werknemers en inhoud. Er werd bijna universeel besloten om zich toe te spitsen op plaatselijk nieuws en het aantal buitenlandse correspondenten te verlagen.

Daardoor is het Brusselse perskorps de laatste jaren enorm gekrompen, zo zegt de International Press Association (IPA), die buitenlandse journalisten in de stad vertegenwoordigt. Het aantal journalisten met een officiële EU-perspas groeide van 878 in 2002 tot 1.031 in 2005, maar is sindsdien geleidelijk gedaald tot 935 in 2012. Er is dus wel sprake van een terugval, maar die is lang niet zo dramatisch als sommigen hebben beweerd.

Volgens de recentst beschikbare cijfers per nationaliteit (2010) heerst de Duitse pers in Brussel: 123 geaccrediteerde journalisten werken in de stad. Groot-Brittannië volgt met 105 journalisten en daarna komen Italië met 57, Frankrijk met 54 en Spanje met 44 geaccrediteerde journalisten. Volgens Jean Quatremer, Brussels correspondent van *Libération*, hebben de meeste Franse kranten hun vertegenwoordiging in Brussel sterk verminderd sinds 2008; *Le Monde* is van vijf naar twee gegaan en het bureau van *Le Figaro* wordt door één persoon in plaats van twee bemand. Erger nog: de meeste Centraal- en Oost-Europese kranten hebben gewoonweg hun Brusselse kantoren gesloten, zegt Quatremer.

Foto David Nollet.

Op zijn blog schrijft de reporter van *Libération* de daling in cijfers toe aan de Belgische overheid. Hij stelt dat de Belgische hoge belastingen en sociale lasten de kranten hebben gedwongen hun Brusselse kantoren te sluiten, terwijl hun correspondenten zich wel in Londen en Washington bleven vestigen.

Maar Quatremer beschuldigt ook de Europese Commissie, meer bepaald haar omgang met journalisten. Buitenlandse correspondenten kregen vroeger hun informatie via wekelijkse briefings in de persruimte van de Commissie, waar ze lastige vragen konden stellen. Nu worden de mededelingen aan de pers rechtstreeks op internet geplaatst (via een dienst genaamd RAPID). Een journalist die in Dublin of Praag achter zijn bureau zit, kan het persbericht dus even snel lezen als iemand die zich in de Brusselse persruimte bevindt. Dat maakt het nog veel gemakkelijker voor een krantenuitgever om zijn correspondenten uit Brussel terug te roepen, zelfs als dat betekent dat de verslagen voortaan gebaseerd zijn op niet meer dan een persmededeling.

Er is mogelijk nog een andere reden waarom het Brusselse perskorps snel aan het krimpen is. Voor een journalist is Brussel saai geworden. “De malaise die Brussel in haar greep houdt, vindt weerklank in een groeiend besef dat het EU-project niet langer de plek is waar het allemaal gebeurt”, schreef de Brusselse correspondent van *The Economist* onlangs.

De cijfers voor de BBC tonen aan dat de actie tegenwoordig aan de andere kant van de Atlantische Oceaan plaatsvindt. De Britse tv-maatschappij zendt vijfenvijftig journalisten naar de Verenigde Staten en slechts vijftien naar Brussel plus nog een tiental naar andere Europese locaties. De VS (307 miljoen inwoners) krijgen dus dubbel zoveel buitenlandse correspondenten als Europa (500 miljoen mensen).

Maar misschien overdrijven de critici de omvang van de crisis. Het aantal media-organisaties in Brussel stijgt de laatste jaren gestaag, van 574 in 2002 tot 642 in 2012. De kranten en de televisiezenders stellen misschien minder journalisten te werk, maar ze hebben nog altijd een basis in Brussel.

BUITEN DE STOLP

Je kunt dat niet allemaal op de Belgische overheid verhalen. Ze is de voorbije tien jaar zeer gul geweest tegenover journalisten. In 2001, tijdens het Belgische voorzitterschap van de Europese Raad, opende de regering-Verhofstadt een stijlvolle nieuwe persruimte in het Residentieel Paleis. Het vroegere appartementsgebouw uit de jaren twintig staat tegenover het Berlaymontgebouw en is voorzien van een indrukwekkende art-decohal, een smaakvol restaurant en verschillende zalen voor persconferenties.

Tien jaar later ging de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nog een stap verder en hielp bij de financiering van de Press Club Brussels Europe in de Froissardstraat 95, tegenover het Justus Lipsius-gebouw, waar “Europees president” Herman van Rompuy zijn kantoor heeft. De regering werkte nauw samen met de International Press Association bij de oprichting van deze club. Zo hoopt ze journalisten te overhalen om verhalen te schrijven die Brussel minder saai doen lijken.

Maar de meeste buitenlandse journalisten in Brussel hebben niet de neiging verhalen te zoeken buiten de “Europese stolp”. “Journalisten komen niet veel verder dan Schuman (*de rotonde in het hart van de Europese wijk, DB*)”, vertelde een ervaren journalist me. Door de jaren heen was de internationale pers enkel geïnteresseerd in België wanneer de verhalen negatief waren. De zaak-Dutroux in 1996 werd in internationale kranten uitvoerig verslagen met krantenkoppen als “*Something is rotten in the state of Belgium*”. Ook de meer recente perikelen omtrent de regeringsvorming hebben de buitenlandse pers gehaald. “Wij proberen verhalen voor te stellen, maar er is aan het thuisfront niet veel interesse voor Belgisch nieuws”, legde een journalist me uit.

Wanneer journalisten dan wel over België schrijven, halen ze hun achtergrondinformatie uit *Le Soir* en *La Libre Belgique* en negeren ze verslagen uit *De Standaard* en *De Morgen*. De oorzaak is eenvoudig. Journalisten hebben vaak een basiskennis van het Frans, maar bijna geen kennis van het Nederlands (behalve reporters uit Nederland natuurlijk).

De Vlaamse regering was zich al jaren bewust van het probleem, maar in 2007 ging ze daadwerkelijk tot actie over toen een Franstalige krant met anti-Vlaamse

Foto David Nollet.

neigingen in de mailboxen van EU-ambtenaren begon op te duiken. In oktober 2007 lanceerde Geert Bourgeois, toenmalig minister van Buitenlands Beleid en Media, een nieuwe Engelstalige krant, *Flanders Today*, met als doel meer objectief nieuws over Vlaanderen te verspreiden. Geen *Pravda*, benadrukte Bourgeois.

Een van de doelstellingen was de internationale journalisten te bereiken die in Brussel werkten en maar weinig wisten over wat er zich buiten de “*Brussels beltway*” afspeelde. Later begon de Vlaamse regering met een dagelijks online persoverzicht, in het Engels en het Frans; op de *Flanders Today*-website werden artikelen geplaatst, geselecteerd uit de Vlaamse kwaliteitspers.

Ik was betrokken bij de lancering van die krant en werkte er meer dan drie jaar als redacteur. In die tijd kwam de krant geregeld in aanvaring met de regering over inhoudelijke zaken. Het artikel dat voor de meeste problemen zorgde, ging over Doel. Het is het verhaal over een Vlaams dorp dat moet verdwijnen voor de uitbreiding van de Antwerpse haven. Zo'n situatie komt voor in elk ander modern industrieland: het gaat over de moeilijke keuze tussen traditie en economie. Maar de overheid probeerde de publicatie van het verhaal te verhinderen en toen dat niet lukte, weigerde ze nog samen te werken met de journalist.

WAT BRENGT DE TOEKOMST?

Op 21 maart 2011 verscheen een kort bericht in het *Belgisch Staatsblad* dat aankondigde dat de Librairie de Rome failliet was verklaard. Dat betekende het einde van de kranten- en tijdschriftenwinkel met het beste internationale assortiment in Brussel, een instituut dat teruggaat tot 1934. Het was een duidelijk bewijs dat de krantencrisis België hard trof.

Sommige uitgevers gaan zover te beweren dat kranten in de toekomst niet meer op papier maar op een scherm zullen worden gelezen. Dat zal wereldwijd diepgaande culturele en economische gevolgen hebben. Het wil zeggen dat drukkerijen zullen moeten sluiten, krantenverkopers uit het straatbeeld zullen verdwijnen en dat de oude routine van persdeadlines een vage herinnering zal worden.

Niet iedereen gelooft echter dat het krantentijdperk voorbij is. In 2006 opende De Persgroep een gloednieuwe drukkerij dicht bij Lokeren in Oost-Vlaanderen, het Eco Print Center (EPC). In een prachtig verlicht gebouw rollen *De Morgen*, *Het Laatste Nieuws* en diverse Nederlandse krantenbijlagen van de persen met behulp van de nieuwste waterloze druktechnologie.

Ik bezocht het EPC op 15 juni 2011 om te zien hoe de proefeditie van de *European Daily* uit de drukpersen tevoorschijn kwam. Deze krant werd gelanceerd door twee Zweden en tracht een Europees perspectief op het wereldnieuws te bieden. Zo'n 40.000 kopieën werden afgedrukt in Lokeren en de volgende dag verdeeld in Brussel, Londen, Parijs en Berlijn.

Het doel van het proefnummer, samengesteld in een appartement in Brussel, was na te gaan of er bij lezers, adverteerders en investeerders een voldoende kritische massa bestond voor een dagelijkse Europese krant. “De feedback was behoorlijk overweldigend”, vertelde Christofer Berg, een van de oprichters.

De *European Daily* toont aan dat het idee van de goede oude krant nog leeft, zelfs bij een generatie die is opgegroeid met Facebook en iPads. “’s Morgens de krant lezen met een kop koffie mag dan een banale gewoonte zijn”, zegt Berg, “het is ook een van de steunpilaren van een levendige en democratische samenleving.”

Een van de hoofdprincipes van de *European Daily* was dat het Europese nieuws zou worden behandeld als binnenlands nieuws. Een Nederlander zou zo een Portugees verslag lezen als iets wat hem rechtstreeks aangaat, niet als een buitenlands nieuwsbericht over een verafgelegen plek.

“Waar wilt u het hoofdkantoor van de nieuwe krant vestigen?”, vroeg ik aan Berg, ervan overtuigd dat hij “Brussel” zou antwoorden, de hoofdstad van Europa.

“Amsterdam”, zei hij zonder enige twijfel.

“Niet in Brussel?”

“Brussel is te bureaucratisch, te dicht bij de instituten.”

Eerst was ik verbluft, maar nu lijkt het me logisch. Om te werken als journalist is Brussel een maffe plaats geworden. Het mist de opwindende van Washington of Londen.

EUROPEES NIEUWS ALS BINNENLANDS NIEUWS

De *European Daily* is nog niet gelanceerd als dagblad. En dat zal misschien ook nooit gebeuren. Maar de proefkrant bewees in elk geval dat er vraag is naar nieuws vanuit een Europees perspectief. De huidige crisis in de Europese Unie toont aan dat Europees nieuws verslagen zou moeten worden als binnenlands nieuws. De interne politiek van Griekenland kan onmogelijk genegeerd worden door andere Europese landen. Een vastgoedzeepbel in Spanje zal uiteindelijk een impact hebben op het uiterste noorden van Finland. Verhalen uit Europa zijn niet langer exotische verslagen van buitenlandse correspondenten, maar binnenlandse reportages die ieders leven zullen beïnvloeden.

Een in Brussel gestationeerde correspondent zit op de goede plaats om te schrijven over Europese voorvallen als was het binnenlands nieuws. Sommige Europese kranten hebben dit blijkbaar uit het oog verloren en hebben hun personeel uit Brussel teruggetrokken. Maar het aantal Chinese journalisten in Brussel is de laatste jaren gestegen, van veertien in 2002 tot vierentwintig in 2010. De Chinese journalisten hebben hun kantoor in het hart van de Europese wijk, recht tegenover het Berlaymontgebouw. Het zou zomaar kunnen dat een lezer in Peking beter geïnformeerd is over Brussel dan een lezer in Beersel. Dat zou pas slecht nieuws zijn voor Europa.